

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:
- NB
- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
 - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 58 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken.

Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van twee punten voor het geheel van de open vragen

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Lenen kost geld

1 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist motief:

- opvangen van tijdelijke liquiditeitstekorten / geldtekorten
- opvang van calamiteiten

Opmerking

Er dient een motief genoemd te worden, niet een voorbeeld.

2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juiste berekening:

Totaal krediet: € 34,90 x 72 maanden = € 2.512,80

Prijs contant = € 1.599,00 -

- Verschil in euro's is € 913,80 1
- Prijsverschil in % is $(€ 913,80 / € 1.599,00) \times 100\% = 57,15\%$ 1

3 maximumscore 2

- (1) = rente 1
- (2) = vaste lasten 1

4 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste uitleg:

BKR-informatie helpt kredietverleners bij hun afweging of het verantwoord is een krediet te verstrekken

5 C

6 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist argument voor eens met Wim:

- Mensen zijn verantwoordelijk voor hun eigen keuzes.

Voorbeelden van juiste argumenten voor oneens met Wim:

- Consumenten moeten beschermd worden tegen misleidende leenreclames.
- Niet iedere consument is in staat de gevolgen van geld lenen te overzien.

Liever doorleren dan werkloos

7 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist uitleg:

Jonge schoolverlaters die anders mogelijk werkloos zouden worden, kiezen nu maar voor een vervolgopleiding en blijven daardoor buiten de werkloosheidscijfers.

8 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste berekening:

$$56.000 \times 100 / 125 = 44.800$$

9 maximumscore 2

Voorbeeld van een juiste uitleg:

- Als jongeren langer doorleren zal de kwaliteit van de productiefactor arbeid verbeteren. Beter opgeleide werknemers leveren betere arbeidsprestaties (hogere arbeidsproductiviteit), 1
- waardoor de concurrentiepositie van Nederland kan verbeteren (Hierdoor zal de economische groei kunnen toenemen, indien de stijging van de arbeidsproductiviteit groter is dan de daling van de arbeidstijd.) 1

10 D

11 B

12 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist argument indien gekozen voor zin 1:

..., omdat de studenten later zelf profiteren van hun opleiding door een betere baan, een hoger salaris.

Voorbeelden van juiste argumenten indien gekozen voor zin 2:

..., omdat Nederland profiteert van meer hoger opgeleiden door een betere concurrentiepositie.

..., omdat hoger opgeleiden meer gaan verdienen en dan meer belasting betalen.

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen wanneer een passend argument wordt gegeven.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De teller loopt!

13 D

14 B

15 D

16 **maximumscore 2**

Voorbeeld van een juiste berekening:

De autokosten voor de kilometerbeprijzing bedragen per maand € 649,00

na de kilometerbeprijzing zonder spitstarief: € 574,00

spitstarief 100 km (per maand) x € 0,05 = € 5,00 +

• € 579,00 1

• het verschil bedraagt: een **voordeel** van € 70,00 (€ 649 - € 579) 1

Opmerkingen

Zonder berekening geen scorepunten toekennen.

Het bedrag € 70 levert geen scorepunt op zonder de toevoeging: voordeel.

17 **maximumscore 1**

Voorbeeld van een juiste uitleg:

Iedereen moet meer provinciale belasting gaan betalen, maar mensen zonder auto profiteren niet van de afschaffing van de motorrijtuigenbelasting.

Opmerking

Wanneer volstaan wordt met de mededeling dat er meer provinciale belasting betaald moet worden, géén scorepunt toekennen.

18 **maximumscore 2**

Voorbeeld van een juist argument:

• De invoering van het spitstarief zorgt ervoor dat rijden in de spits extra duur wordt. Hierdoor zal het aantal files in de spits verminderen 1

• Bij een verhoging van de accijns maakt het niet uit of je in de spits of buiten de spits rijdt 1

China: van ontwikkelingsland naar wereldmacht?

19 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste kenmerken:

- laag inkomen per hoofd van de bevolking
- snelle bevolkingsgroei
- beperkte technische ontwikkeling
- zwakke positie op de wereldmarkt
- ongelijke inkomensverdeling

per juist kenmerk

1

20 A

21 maximumscore 1

- (1) afgeschaff
- (2) betere
- (3) toe
- (4) meer

Opmerking

Het scorepunt uitsluitend toekennen wanneer vier juiste antwoorden gegeven zijn.

22 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste berekening:

$$€ 3.013.000.000.000 / 1.320.000.000 = € 2.282,58$$

Opmerking

Een andere juiste wijze van afronden niet fout rekenen.

23 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste berekening:

$$(€ 25,3 \text{ miljard} / € 915,82 \text{ miljard}) \times 100\% = 2,76\%$$

Opmerking

Een andere juiste wijze van afronden niet fout rekenen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden:

- Landbouw 10,9%. Uit de informatiebron blijkt dat de landbouw in China financieel een relatief kleine sector is. Een kenmerk van een ontwikkelingsland is de afhankelijkheid van landbouwproducten.
- Industrie 48,6%. De industrie verdient bijna de helft van het nationaal inkomen. Dat is in ontwikkelingslanden veel lager.
- Diensten 40,5%. Een groot gedeelte van het nationaal inkomen wordt verdiend door de dienstensector. In een ontwikkelingsland is dat veelal minder.

OPEC

25 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste berekening:

$$(\$ 70 - \$ 40) / \$ 40 \times 100\% = 75\%$$

26 maximumscore 1

verkleinen

Voorbeeld van een juiste verklaring:

Door de productie te verkleinen, daalt het aanbod van olie. Een kleiner aanbod resulteert in een hogere prijs.

27 A

28 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste verklaring:

De prijs van benzine gaat omlaag. Voor een dollar hoeven minder euro's betaald te worden. Daarom zal de prijs van benzine in euro's kunnen dalen.

29 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden:

- Bij de productie van veel goederen wordt olie als brandstof gebruikt. De veranderende brandstofkosten worden doorberekend in de prijzen.
- Olie is voor veel producten de grondstof. Een veranderende olieprijs heeft dus een veranderende prijs van deze producten tot gevolg.
- De vervoerskosten zullen veranderen.

30 maximumscore 1

vergroot

Voorbeeld van een juiste verklaring:

De prijs lag toen onder de 'normale' prijs. Door het vergroten van de buffervoorraad zal het aanbod van olie afnemen. Hierdoor zal de prijs gaan stijgen in de richting van de 'normale' prijs.

65 jaar, wat gaat er veranderen?

31 A

32 maximumscore 1

(1) = directe

(2) = progressief

Opmerking

Het scorepunt uitsluitend toekennen wanneer twee juiste antwoorden gegeven zijn.

33 maximumscore 1

(1) = inkomsten

(2) = WOZ-waarde

Opmerking

Het scorepunt uitsluitend toekennen wanneer twee juiste antwoorden gegeven zijn.

34 maximumscore 1

minder belasting betalen

Voorbeeld van een juiste verklaring:

Zijn aftrekpost (hypotheekrente) is hoger dan de bijtelling (eigenwoningforfait).

Opmerking

Zonder correcte toelichting geen scorepunt toekennen.

35 maximumscore 2

Voorbeeld van een juiste berekening:

Belastbaar inkomen	€ 35.000			
Schijf 1 en 2	€ 31.589 -	→	€ 11.769	
Schijf 3	€ 3.411 x 0,42 =		€ 1.432 +	
• Totaal			€ 13.201	1
• Heffingskortingen			€ 7.768 -	
Te betalen			€ 5.433	1

Opmerking

Afrondingsverschillen niet fout rekenen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

36 maximumscore 2

Voorbeelden en uitleg van mogelijke veranderingen:

- Tarief schijf 1 is lager. Het te betalen percentage daalt van 33,60% naar 15,70%.
- Tarief schijf 2 is lager. Het te betalen percentage daalt van 41,85% naar 23,95%.
- Algemene heffingskorting is lager. Van € 2.007 naar € 935.
- Arbeidskorting verdwijnt. Te betalen belasting wordt hoger.
- Geen recht meer op doorwerkbonus. Te betalen belasting wordt hoger.

per juist antwoord

1

Opmerking

Voor antwoorden: 'de arbeidskorting' of 'de doorwerkbonus wordt lager' geen scorepunten toekennen.

37 maximumscore 1

nivellerend

Voorbeeld van een juiste verklaring:

Het voordeel voor degene met het lage inkomen is in verhouding groter dan voor degene met het hoge inkomen.

Toerisme in Nederland

38 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste berekening:

totaal aantal gasten op camping: $7\% \times 10.104.000 = 707.280$

39 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste berekening:

totaal aantal overnachtingen op camping: $12\% \times 25.268.000 = 3.032.160$

gemiddeld aantal overnachtingen: $3.032.160 / 707.280 = 4,3$ nachten

of

gemiddeld aantal overnachtingen: $3.032.160 / 714.360 = 4,2$ nachten

40 C

41 maximumscore 2

Voorbeeld van een juiste berekening:

- percentage nettowinst van de omzet: $100\% - 20,4\% - 68,9\% = 10,7\%$ 1
- nettowinst: $\text{€ } 275.000 / 100 \times 10,7 = \text{€ } 29.425$ 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

42 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste verklaringen:

- Verlenging van het hoogseizoen
- Vakantiespreiding betekent dat het zomerseizoen langer duurt en dat de aangeboden kampeerplaatsen en huisjes dus langer bezet kunnen worden en dus een hogere opbrengst opleveren.

43 maximumscore 2

- (1) investeringen
- (2) ondernemen
- (3) maatschappelijke kosten
- (4) markt
- (5) omzet

indien vijf antwoorden juist	2
indien vier of drie antwoorden juist	1
indien twee, één of geen antwoord juist	0

Kroatië bij de EU?

44 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden:

- vrij verkeer (van goederen, diensten, personen en kapitaal)
- handeldrijven zonder belemmeringen

45 maximumscore 1

Voorbeeld van een juiste berekening:

$$€ 15.390 / 56,6 \times 100 = € 27.190,81$$

Opmerking

Een andere juiste wijze van afronden niet fout rekenen.

46 A

47 F

48 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist argument:

- EU-landen mogen op een aantal terreinen geen eigen beleid voeren.
- Door de interne markt neemt de concurrentie uit andere EU-landen toe.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 3 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

bron 3	www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html , bijlage, p. 4
bron 4	www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html , bijlage, p.4
bron 6	belastingdienst, bijlage, p. 6
bron 7	belastingdienst, bijlage, p. 6
bron 8	www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/vrije-tijd-cultuur/publicaties/archief/2008 , bijlage, p. 7